

NOCTURNAL

Marin Tarangul (1938–2010) este licențiat al Institutului Teologic din Sibiu (1959). Studiile de doctorat în istoria religiilor îi sunt întrerupte în 1961, când este arestat și condamnat politic. Este eliberat în 1964. În 1971 obține licența în istoria artei la Institutul de Istorie și Teoria Artei din București. Între 1966 și 1979 publică poezii și eseuri în principalele reviste culturale bucureștene, este membru al Uniunii Scriitorilor, redactor la revista *Amfiteatru* și la studioul Animafilm. În urma respingerii sau amânării de către cenzură a mai multor texte, cere oficial expatrierea. În 1979 se stabilește în Franța. Aici obține două doctorate în filozofie, la Institutul Catolic și la Sorbona (cu teza „Icoana, experiență și realitate – discurs acrotatic“), iar în 1987 un doctorat la Institutul de Studii Orientale, secția română (cu teza „Poezia lui Nichita Stănescu și arta poetică“).

Scrieri: *Threnos*, ESPLA, București, 1968 (poezii); *Bosch*, Meridiane, București, 1968; *Legile pământului*, Albatros, București, 1973 (poezii); *Inima cea mică*, Editura Ion Creangă, București, 1977 (basme); *Fidias*, Meridiane, București, 1968; *Roata timpului*, Editura Eminescu, București, 1979 (poezii); *Intrarea în infinit sau dimensiunea Eminescu*, Humanitas, București, 1992 (eseu); *Prin ochiul lui Nichita*, Cartea Românească, București, 1996 (eseu); *Predici profane pentru dezmorțirea minții*, Humanitas, București, 1997 (eseuri).

MARIN TARANGUL

NOCTURNAL

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Andrei Gamaș
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Pop
DTP: Emilia Ionașcu

Tipărit la „Pro Editură și Tipografie“

© HUMANITAS, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TARANGUL, MARIN

Nocturnal / Tarangul Marin. – București: Humanitas, 2010

ISBN 978-973-50-2763-6

821.135.1-31

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30

C.P.C.E. – CP 14, București

e-mail: cpp@humanitas.ro

www.libhumanitas.ro

Dansul e un secret al mișcării. Dacă este bine înțeles și dacă a intrat în inima muzicii. Nu el este muzical, ci muzica este dansantă. Când nu cere mișcarea dansului, văzută și nevăzută, muzica nu și-a găsit sunetul propriu. Ea nu face atunci decât să scoată sunete, dar nu poate face să răsunе în sunete mișcarea în care acestea se mișcă. După ce s-a ascuns în sursa lor auditivă, mișcarea sunetelor izvorăște și curge în forme tangibile. Muzica atinge o coardă ascunsă, cu un gest care ne pune corpul în mișcare; și atunci, suplețea intră în noi sub forma acestei atingeri. Dansul parcurge secretul acestei atingeri și repetă mișcarea prin care auzul se lasă atins de curgerea ei invizibilă. Și dansul dă trup acestei atingeri și curge din ea ca o întrupare. Ceva impalpabil devine undă tactilă și naște tangenta imaginară dintre trup și suflet. Dansul este sărbătoarea trupului, după felul în care viața locuiește în trup, atingându-l cu viață...

Sub soarele Greciei străvechi, cu o generație înaintea lui Clistene, reformatorul, în ținutul Sicyonei, nu departe de Corint, se pregătea o nuntă. După obiceiuri străvechi, păstrate în cântece, sunt chemați pețitorii să se întrecă să fie astfel ales ginerele tiranului care conducea treburile acolo, pe care îl chema tot Clistene. Timp de un an înainte de alegere, pețitorii și-au pus la încercare puterile pe un stadion și în palestra anume construite. Erau mulți, dar Hipoclid atenianul îi întrecea pe toți, și tiranul nu-și ascundea preferința pentru el. După un an, în ziua banchetului, trebuia proclamat câștigătorul. Herodot povestește episodul: „După ospăț, pețitorii se luară la întrecere în ale muzicii și în ale măiestriei

cuvântului rostit între oameni. În vreme ce cheful se întetea, Hipoclid, care se afla cu mult deasupra celorlalți, porunci flautistului să-i cânte un cântec de dans; îndată ce flautistul îi dădu ascultare, el se puse pe dans. Și dansa și dansa, de parcă prinsese drag de sine. În schimb, Clistene, văzându-l, privea la el cu dezaprobare. Apoi, oprindu-se o clipă din dans, Hipoclid ceru să i se aducă o masă; când veni masa, jucă mai întâi pe ea făcând figuri laconiene de pantomimă, apoi, altele, atice, iar în al treilea rând, sprijinindu-și capul pe masă, își mișca picioarele după tact. Clistene, în timpul primelor dansuri, cu toate că îndepărtase cu silă gândul că Hipoclid i-ar mai putea fi ginere, din pricina dansului deșănțat, se stăpâni totuși, nevrând să-și iasă din fire împotriva lui. Dar, când îl văzu bălbăniindu-și picioarele, îi zise, fără să se mai poată stăpâni: «O, fiu al lui Tisandru, cu dansul tău, ți-ai stricat nunta!» Iar Hipoclid, înțelegând, i-o întoarse: «Puțin îi pasă lui Hipoclid!» (VI, 29)

Trebuie să recunosc că am fost de multe ori în situația lui Hipoclid, că mi-am spart de multe ori ocaziile de nuntă și că văd în acest personaj un strămoș spiritual. „E omul meu“, mi-am zis, așa că însemnările mele nocturne le pot pune și numi sub patronajul lui; cu gândul, mai ales, că am o rudă apropiată în Atena acelor timpuri, când încă mai înfloreau pe fața statuilor miraculosul surâs arhaic.

Faptul că Hipoclid se pomenește pe sine la persoana a treia poartă aici indicația că el nu mai este prezent împreună cu ceilalți, că el a devenit altcineva decât cel pe care ceilalți îl văd ca fiind „de față“ la petrecerea de care lui nu-i mai pasă. El este în altă parte, absent de la banchet, nepăsător la scena actualității, pentru că se găsește în margine, dizlocat, ca la un spectacol privit din afara scenei pe care el se desfășoară. Dansul lui Hipoclid a devenit impersonal. El se adresează Universului, este dansat pentru ceva aflat dincolo de om, ceva care nu caută să sfideze nici ordinea socială, nici ritualul unui obicei consacrat. Este un dans liber, *torențial*, așa cum a dansat omul prima oară, sub impulsul orgiac al forțelor dezlănțuite ale naturii. Dansul lui Hipoclid nu mai aparține lui Hipoclid.

Cu Ion Lugoșianu am fost coleg de bancă în clasa a VII-a la Liceul Matei Basarab. Aveam 12–13 ani. Pe vremea aceea citeam romane polițiste cu căldarea și eram pasionat la culme de fotbalul cu nasturi. Ion Lugoșianu n-avea preocupări din astea. Era serios și bun la matematici și se supunea zilnic sarcinii de a ajunge ceva mai devreme la școală, cu lecțiile făcute, ca să pot copia și eu, în pripă, temele respective. Mai avea o particularitate: confecționa alfabete secrete și, în joacă, vorbea cu trei dintre noi, în trei limbi diferite simultan. El dădea fiecăruia un cifru, în care literele cele mai uzitate din alfabet erau înlocuite cu cifre și semne matematice, și vorbea alternativ cu toți trei, fără efort, potrivit cifrului diferit pe care îl avea de urmărit fiecare dintre noi. Noi vorbeam cu efort limba cifrată care ne fusese distribuită fiecăruia în parte, iar Lugoșianu aluneca ușor, vorbind cu noi trei deodată, în trei cifruri diferite. Ne vedeam nu numai la școală, ci și acasă, uneori. Sau venea el la mine, sau eu la el. După clasa a VII-a ne-am pierdut din vedere unul pe celălalt.

Abia prin iarna lui 1957–1958, în Gara de Nord, venind de la Sibiu în vacanța de Crăciun, văd o statură cu o îmbrăcăminte sport care sărea în ochi. Era Ion. Am fost bucuroși de revedere. „Vreau neapărat să te văd. Urc trei zile la munte să fac niște schi, și când mă întorc, spune-mi unde te găesc.“ După o săptămână, Lugoșianu a descins la mine. „Putem vorbi între patru ochi?“ N-aveam unde, nu exista decât o cameră în care locuiau mama și bunica mea, restul era apartament în comun. Așa că am ieșit pe un balconș strâmt, unde era frig. N-am vorbit mult. Mi-a spus: „Am vorbit cu prietenii mei și am hotărât să faci parte din grupul nostru. Suntem bine organizați, avem arme și mașini și luptăm contra regimului comunist!“ I-am răspuns repede că nu mă bag în așa ceva, nu mă simt dator să apăr nici o cauză politică și că am cu totul alte preocupări, așa că îl refuz. „E prea târziu“, m-a amenințat Lugoșianu; ochii îi luceau și mi-am dat seama că nu glumea deloc. „Eu te curăț!“ mi-a spus scurt, cu o voce fără echivoc. „Știi deja prea mult.“ Ne-am despărțit în pripă, și cred că plecarea mea înapoi la Sibiu, la studii, m-a scăpat de bucluc. Am aflat mai târziu de duelul cu arme și morți, pe străzile Bucureștiului, când Lugoșianu a fost prins și condamnat la moarte cu tot grupul său.

La Jilava am întâlnit un fost ofițer care a stat în celulă cu Lugoșianu, înaintea execuției acestuia. Militarul mi-a povestit că era curios să schimbe o vorbă cu el, pe care toți îl știau irevocabil condamnat la moarte, cu execuție sigură. I se părea că Lugoșianu era neașteptat de calm, chiar indiferent. A reușit cu greu să lege o vorbă cu el. „Și nu regreti nimic?” l-a întrebat. „Ce să regret? a zis Lugoșianu, n-am nimic de regretat.“ „Eu te întreb așa, a zis militarul, ca să te îndemn să te rogi. Într-o clipă ca asta trebuie să te rogi.“ „Nu sunt credincios“, i-a tăiat-o Lugoșianu. Militarul insistă: „Eu nu zic neapărat să te rogi pentru dumneata, poate faci o rugăciune pentru cineva apropiat...“ „Asta pot să încerc, a zis scurt Lugoșianu. I-am făcut mult rău mamei și o să mă rog pentru ea.“ S-a retras câțiva pași, s-a recules o vreme cu fața la zid, s-a întors către militar și i-a spus sec, fără urmă de emoție: „Am făcut ce mi-ați cerut.“ Militarul n-a mai încercat să vorbească cu Lugoșianu până când acesta a fost scos din celulă. Se spune că a fost foarte demn în fața morții.

Cred că tot sistemul de represiune, teroare și putere pe care s-a bazat poliția secretă sovietică (de la CEKA la NKVD) se bazează pe secretul unei condiții de absolută fidelitate, adică pe ambiția de a fi un subaltern perfect, ceea ce înseamnă să ai vocația, înțeleasă ca destin de înfăptuire, a unei supunerii oarbe, vocația de a exista ca subaltern, de a face din condiția de subaltern o misiune supremă. Este contradictoriu ceea ce spunem, dar pe această contradicție se bazează caracterul absolut al represiunii: să execuți, să fii înfăptuitorul unei misiuni pe care nu tu ai conceput-o, ci un om superior, cel pe care tu ai nevoie să-l idolatrizezi ca să-ți întărești, principial, poziția ta de subaltern perfect: nu cel ce vrea să conducă, ci cel care vrea să execute tot, în numele unui principiu, al unui ideal abstract, inevitabil și inalterabil – care are nevoie de o aparență, de un șef sau un conducător, dar care există fără acest conducător de paie, pentru ca tu, subalternul, cel care execuți din umbră perfecțiunea idealului misionar, să poți fi unalta ideală, fără cusur și viață personală. Așa cred că a fost Felix Edmundovici Dzerjinski...

Între 1984 al lui Orwell și *Demonii* lui Dostoievski există o fascinantă legătură pe latura premonitoare a celor două cărți. Este probabil cazul să intuim în aceste două opere caracterul apăsător a două viziuni; mai exact, senzația acută și ocultă a unei amenințări dense care planează asupra speciei omului. Amândouă cărțile ne fac să respirăm ceva iremediabil și fatal, care poate avea loc oricând, cu toate că – și acesta este caracterul lor utopic – prezența lor reală nu este vizibilă; mai precis: cu toate că realizarea și înfăptuirea lor fizică pare imposibilă, indescriptibilă ca realitate vie. Cu o deosebire esențială, care nu schimbă cu nimic înrudirea profundă a celor două viziuni: la Dostoievski predomină latura tenebroasă, pe când la Orwell totul pare să se împlinească în mod firesc, într-o acceptare implacabilă, aproape stoică, a cursului istoriei. Mai precizăm, intervenind cu o nuanță: evoluția faptelor are la Orwell sensul unor pârgurii ce execută mecanic legile cărora li se supun evenimentele; în timp ce la Dostoievski sensul pare haotic, indescriabil și nocturn, dar cu atât mai amplu ca dimensiune. Amândouă cărțile sunt utopii politice; dar nu numai politice, și asta reprezintă valoarea lor de operă artistică. Sau, ca să spunem altfel: în ambele cazuri, nu e vorba de o politică ce ar privi regimuri politice cu program și instituții, ci politicul lor se plasează mai sus și dincolo de asemănările aparente cu eventuale regimuri totalitare: ele se petrec în zona vieții afective, a intimității individului; în zona în care viața interioară a fiecărui individ nu se mai poate sustrage faptelor sociale, în zona în care chiar sufletul pare să fie antrenat într-o lume în care nu mai are unde să se refugieze sufletește și devine vulnerabil în exces și expus la niște curenți al căror suflu vine din afara speciei umane, din utopia unui destin ce pare că nu se petrece pe pământ, extraterestru ca origine și monstruos ca realitate – provocând o spaimă mitică, așa cum ar fi putut-o face întâlnirea omului cu dinozaurii...

Ce te împiedică pe tine, locuitor al unui oraș de provincie, să-ți imaginezi și chiar să trăiești cu ideea că exiști în primul oraș al lumii, alături de oamenii cei mai evoluți ai speciei, într-un cuvânt, să trăiești cu conștiința pe care o avea atenianul marelui secol? Ce te împiedică pe tine, oricine ai fi, oriunde ai fi și oricât

de mărunță ar fi viața ta, să crezi că trăiești și gândești ca un exemplar superior al speciei, că tot ce simți și tot ce gândești se află, în clipa asta, pe culmile cele mai înalte ale vieții omului, că tu întrupezi tot ce e mai frumos, în clipa asta, din aspirațiile pe care omul le poate îndrăzni și care-l fac, în același timp, să se ridice deasupra banalității triste a existenței? Să fie oare viața ștearsă a omului de provincie atât de apăsătoare și lipsită de lumină, atât de mizerabil supusă unei uzuri mediocre, încât să nu-i mai îngăduie acestui biet provincial să îndrăznească a crede că viața lui interioară are în ea suficiente resurse ca să participe la ceea ce specia omului pune mereu în joc sub specia sublimului? Este oare omul de provincie atât de condamnat de împrejurarea mediocră și obiectivă a vieții de provincie, încât să se simtă interior umilit de un destin față de care nu este deloc vinovat, dar care îl strivește necruțător pe bietul om cu lipsa de aer, sufocantă, a atmosferei de provincie?

Dacă ar fi așa, dacă provincia condamnă pe nedrept omul la un destin provincial, n-ar fi cazul să ne imaginăm și invers? Anume că omul care se crede superior, un Platon sau un Phidias al celei mai glorioase epoci a omenirii, se poate simți brusc asuprit de umiliința stearpă a vieții de provincie, crezând astfel, brusc și nemo-tivat, că nu este cel mai mare gânditor și artist al speciei, ci că, dimpotrivă, este cel mai nedreptățit infirm al speciei, supus cu forța unui mizerabil regim de provincie?

Nu sunt oare aceste două perspective două feluri de deșertăciuni ale credinței omului? Deșertăciuni care, din păcate, pot înălța sau asupri viața oricui...

Când oamenii stau adunați, cu capetele plecate, la biserică sau la cimitir, au toți gândul de supunere față de dumnezeire. Au gândul purtat către o formă superioară de viață. Dar acest gând către o realitate superioară nu este același gând pentru toți. Unii își închipuie acest element superior ca pe ceva care stă, empiric și spațial, ceva mai sus de capetele lor; ca pe ceva superior pus să stea peste și deasupra, adică în același fel cu viața lor obișnuită, însă cu o treaptă mai sus, ca un grad de superioritate plasat pe